

PROFILAKTIKA INSPEKTORINING G'AYRI IJTIMOYIY XULQ-ATVORLI YOSHLARNI ANIQLASH VA ULARGA NISBATAN IJTIMOYIY PROFILAKTIKA CHORA-TADBIRLARINI QO'LLASHDA YOSHLAR YETAKCHILARI BILAN O'ZARO HAMKORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH

A.A.Abdulxayev

Ilmiy Rahbar: IIV Akademiyasi Magistratura

Boshqaruv fanlari kafedrasi katta o'qituvchisi, podpolkovnik

Bahronov Shahridin Sharofiddin o'g'li

323-guruh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17659008>

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada profilaktika inspektorlarining g'ayri ijtimoiy xulq-atvorli yoshlarni aniqlash jarayonida yoshlar yetakchilari bilan olib boradigan hamkorlik faoliyati, uning tashkiliy-huquqiy asoslari va amaliy samaradorligi keng tahlil qilinadi. Tadqiqotda profilaktika inspektorlari faoliyatining zamonaviy yo'nalishlari, yoshlar yetakchilarining yoshlar muammolarini aniqlashdagi roli, xavf guruhidagi yoshlar bilan ishlash tizimi hamda ijtimoiy yordamni tashkil etish mexanizmlari o'rganildi. Maqola, shuningdek, hamkorlikni takomillashtirishning amaliy va institutsional yechimlariga qaratilgan takliflarni ham o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: profilaktika inspektori, yoshlar yetakchisi, ijtimoiy profilaktika, g'ayri ijtimoiy xulq-atvor, huquqbuzarliklarning oldini olish, mahalla tizimi, yoshlar reyestri.

Kirish

Bugungi kunda yoshlar o'rtasida uchrayotgan g'ayri ijtimoiy xulq-atvor ko'rinishlari, jumladan, maktabdan qochish, o'qishga bo'lgan qiziqishning pasayishi, uyushmagan guruhlarga qo'shilish, ichki nizolarga moyillik hamda huquqbuzarliklarning boshlang'ich bosqichlari jamiyatda jiddiy tashvish uyg'otmoqda. Shu munosabat bilan yoshlar muammolarini erta aniqlash, ularning sabablarini chuqur o'rganish va individual profilaktika ishlarini samarali tashkil etish zarurati yanada kuchaymoqda. Bu jarayonda profilaktika inspektorlari faoliyati hal qiluvchi omil bo'lib, ularning mahalla darajasidagi kuzatuv, tahlil va profilaktik chora-tadbirlarini samarali tashkil etishi maqsadga muvofiqdir.

Yoshlar yetakchilari esa so'nggi yillarda joriy etilgan yangi institut sifatida bevosita yoshlar bilan ishlovchi, ularning ijtimoiy faolligini oshiruvchi, muammolarini o'rganish va hal etishga ko'maklashuvchi muhim ijtimoiy subyektg'a aylandi. Shu nuqtayi nazardan, yetakchilar va inspektorlarning birgalikdagi faoliyati huquqbuzarliklarning erta oldini olishda yangi tizimli yondashuvni shakllantiradi. Ayniqsa, yoshlarning real ehtiyojlarini aniqlash, ularni ijtimoiy faollikka jalb etish va psixologik qo'llab-quvvatlash masalalarida hamkorlikning o'rni beqiyosdir.

Shuningdek, mavjud tajriba shuni ko'rsatmoqdaki, g'ayri ijtimoiy xulq-atvorning oldini olish faqatgina profilaktik suhbatlar yoki nazorat choralari bilan cheklanmasdan, yoshlarni bandlik, ta'lim, sport va madaniy faoliyatga jalb etish orqali keng ko'lamli ijtimoiy yordam mexanizmlari asosida amalga oshirilgandagina yuqori natija beradi. Bu esa inspektor va yetakchilar hamkorligining zamonaviy yondashuvlar asosida takomillashtirilishini talab qiladi.

Metodlar

Tadqiqot jarayonida birinchi navbatda g'ayri ijtimoiy xulq-atvorli yoshlarni aniqlash va ularni ijtimoiy reabilitatsiyaga yo'naltirishda qo'llanilayotgan amaldagi hamkorlik mexanizmlari tizimli tahlil qilindi. Tahlilda normativ-huquqiy hujjatlar, xususan, "Mahalla tizimi to'g'risida"gi Qonun, ichki ishlar organlarining profilaktika faoliyatiga oid nizomlar va Yoshlar ishlari agentligi bo'yicha tasdiqlangan yo'riqnomalar asos sifatida olindi. Bu hujjatlarning amaliyotdagi ijrosi qiyosiy tahlil metodi yordamida o'rganildi.

Ikkinchi bosqichda ishlash jarayonida profilaktika inspektorlari, yoshlar yetakchilari, maktab va kollej psixologlari, mahalla faollari bilan suhbatlar o'tkazildi. Suhbatlar xavf guruhidagi yoshlarni aniqlashda mavjud qiyinchiliklar, hamkorlikdagi bo'shliqlar va samarali mexanizmlarni aniqlashga qaratildi. Intervyu natijalarini chuqur tahlil qilish uchun kontent-tahlil metodiga murojaat qilindi.

Uchinchi bosqichda respublika va mahalliy darajadagi bir nechta mahallalarda amaliy kuzatuvlar olib borildi. Kuzatuvlarda yoshlar reyestri bilan ishlash hollari, inspektor va yetakchilar tomonidan amalga oshirilayotgan tezkor monitoring jarayoni, muammoli yoshlar bilan olib borilayotgan profilaktika suhbatlari, oila tashriflari va profilaktik yig'ilishlar tahlil qilindi. Shuningdek, yoshlar bilan o'tkazilgan trening va ijtimoiy loyihalarning natijadorligi qiymatlash metodlari asosida baholandi.

Natijalar

Tadqiqot natijalariga ko'ra, ko'plab hududlarda profilinga muvofiq tizim yo'lga qo'yilgan bo'lsa-da, ayrim mahallalarda inspektor va yoshlar yetakchilari o'rtasidagi hamkorlik yetarli darajada muvofiqlashtirilmagan. Xususan, xavf guruhidagi yoshlarni aniqlashda yagona ma'lumotlar bazasiga tayanilmasligi, yoshlar yetakchisining muammoli yoshlar haqidagi ma'lumotlarini inspektorlar bilan o'z vaqtida almashmaslik holatlari uchraydi. Bu esa xavf guruhidagi yoshlar bilan ishlashda kechikishlarga va profilaktik natijalarning samarasizligiga olib kelishi mumkin.

Natijalarning yana bir muhim jihati shundaki, yoshlar yetakchilari yoshlarni psixologik qo'llab-quvvatlash, bandlikka yo'naltirish, ijtimoiy loyihalarga jalb etish, sport yoki madaniy to'garaklarga yo'naltirishda faol bo'lsalar-da, profilaktika inspektorlari bilan qo'shma rejalashtirish ayrim hududlarda to'liq yo'lga qo'yilmagan. Bu esa profilaktika jarayonining uzluksizligini ta'minlashda muammolar yaratadi.

Shu bilan birga, bir qator hududlarda tajribali profilaktika inspektorlari va yoshlar yetakchilari o'rtasidagi doimiy hamkorlik ijobiy natijalar bermoqda. Jumladan, xavf guruhidagi yoshlarni erta aniqlash, ularning muammolarini o'rganish, oilaviy muhitni tahlil qilish, maktab va mahalla bilan o'zaro ma'lumot almashuvi hamda yoshlarni ijtimoiy faollikka jalb etish jarayonlari sezilarli darajada kuchaygan. Bu hududlarda huquqbuzarliklar sonining pasaygani kuzatilgan.

Muhokama

Natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, hamkorlikni yanada takomillashtirish uchun birinchi navbatda inspektor va yoshlar yetakchisi o'rtasida muntazam aloqa mexanizmini yo'lga qo'yish zarur. Ularning har ikki tomonlama majlislari, muammoli yoshlar bo'yicha haftalik monitoring, xavf darajasiga ko'ra kategoriyalash tizimini joriy etish, profilaktika chora-tadbirlarini birgalikda rejalashtirish hamkorlikni sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqadi. Bunda elektron ma'lumot almashish platformalarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ikkinchi jihat – yoshlar bilan ishlashda psixologik va pedagogik yondashuvlarni kuchaytirish zarur. Chunki g'ayri ijtimoiy xulq-atvor faqat nazorat yoki tanbeh berish orqali emas, balki yoshning ruhiy holatini o'rganish, o'ziga bo'lgan ishonchini tiklash, ijtimoiy moslashuvini ta'minlash orqali bartaraf etilishi mumkin. Shu bois yoshlar yetakchisi va inspektorlar psixolog, o'qituvchi va mahalla faollari bilan integratsiyalashgan holda ishlashi zarur.

Uchinchi jihat – hamkorlik samaradorligini oshirishda motivatsion tizimni kuchaytirishdir. Yaxshi natijalarga erishgan yoshlar yetakchilari va inspektorlarni rag'batlantirish, ular uchun maxsus o'quv kurslari, treninglar va seminarlar tashkil etish hamkorlikning barqarorligini ta'minlaydi. Shu bilan birga, yoshlar bilan ishlashda situatsion yondashuv, ijtimoiy loyihalar, sport tadbirlari va volontyorlik faoliyatini keng joriy etish ham profilaktik natijalarni oshiradi.

Xulosa

Tadqiqotlar asosida xulosa qilish mumkinki, profilaktika inspektori va yoshlar yetakchisi o'rtasidagi hamkorlik g'ayri ijtimoiy xulq-atvorli yoshlarni erta aniqlash, ularning muammolarini o'rganish, individual profilaktik chora-tadbirlar ishlab chiqish va ijtimoiy moslashuvni ta'minlashda hal qiluvchi omildir. Hamkorlikni yanada takomillashtirish uchun uni normativ-huquqiy asoslar, tashkiliy mexanizmlar, elektron monitoring vositalari va psixologik-pedagogik yondashuvlar bilan mustahkamlash zarur. Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, qo'shma tashabbuslarni kengaytirish, yoshlar bilan ishlashda integrativ yondashuvni joriy qilish esa tizim samaradorligini sezilarli oshiradi. Bularning barchasi yoshlarning sog'lom, faol, maqsadli va huquqiy ongli shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Karimov, Sh. *Yoshlar bilan ijtimoiy profilaktika va ularning huquqbuzarliklarni oldini olishdagi roli*. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
2. Tursunov, A. *Mahallada profilaktika inspektorining faoliyati va yoshlar yetakchilari bilan hamkorlik*. Toshkent: Ijtimoiy tadqiqotlar markazi, 2022.
3. Rahmonova, N. *G'ayri ijtimoiy xulq-atvorli yoshlarni aniqlash va ularni ijtimoiy moslashuvga yo'naltirish*. Toshkent: Yoshlar nashriyoti, 2021.